

دانشگاه آزاد اسلامی

واحد تهران مرکزی

دانشکده هنر و معماری / گروه ارتباط تصویری

پایان نامه

برای دریافت درجه کارشناسی ارشد (M.A)

گرایش: تصویرسازی

عنوان:

بررسی تصاویر روایتگراییانه در بناهای قاجاری کاشان

استاد راهنما:

جناب آقای محمدعلی بنی اسدی

استاد مشاور:

جناب آقای بهرام کلهرنیا

پژوهشگر:

لیلا عصار کاشانی

زمستان ۱۳۹۰

تقدیم به عزیزانم

پدرم، مادرم، همسرم

.... و سرزمینم

با سپاس فراوان از :

استادان ارجمند

جناب آقای بهرام کلهرنیا

جناب آقای محمدعلی بنی اسدی

که از راهنمایی های ارزنده شان بسیار بهره بردم.

و دوستانی که یاری بی دریغشان راهگشای راهم بوده است.

تعهد نامه اصالت پایان نامه کارشناسی ارشد

اینجانب لیلا عصار کاشانی دانش آموخته مقطع کارشناسی ارشد ناپیوسته به شماره دانشجویی ۸۷۰۸۵۱۵۰۴۰۰ در رشته تصویرسازی که در تاریخ ۹۰/۱۱/۲۹ از پایان نامه خود تحت عنوان: بررسی تصاویر روایتگرایانه در بناهای قاجاری کاشان دفاع نموده ام.

بدینوسیله متعهد می شوم:

۱- این پایان نامه حاصل تحقیق و پژوهش انجام شده توسط اینجانب بوده و در مواردی که از دستاوردهای علمی و پژوهشی دیگران (اعم از پایان نامه، کتاب، مقاله و ...) استفاده نموده ام، مطابق ضوابط و رویه های موجود، نام منبع مورد استفاده و سایر مشخصات آن را در فهرست ذکر و درج کرده ام.

۲- این پایان نامه قبلاً برای دریافت هیچ مدرک تحصیلی هم سطح، پایین تر یا بالاتر در سایر دانشگاهها و موسسات آموزش عالی ارائه نشده است.

۳- چنانچه بعد از فراغت از تحصیل، قصد استفاده و هرگونه بهره برداری اعم از چاپ کتاب، ثبت اختراع و ... از این پایان نامه داشته باشم، از حوزه معاونت پژوهشی واحد مجوزهای مربوطه را اخذ نمایم.

۴- چنانچه در هر مقطع زمانی خلاف موارد فوق ثابت شود، عواقب ناشی از آن را بپذیرم و واحد دانشگاهی مجاز است با اینجانب مطابق ضوابط و مقررات رفتار نموده و در صورت ابطال مدارک تحصیلی ام هیچگونه ادعایی نخواهم داشت.

نام و نام خانوادگی: لیلا عصار کاشانی

تاریخ و امضا:

بسمه تعالی

در تاریخ : ۹۰/۱۱/۲۹

دانشجوی کارشناسی ارشد خانم/ آقای **لیلا عصار کاشانی** از پایان نامه خود دفاع نموده و با نمره

به حروف و با درجه مورد تصویب قرار گرفت .

امضاء استاد راهنما

بسمه تعالی
دانشگاه آزاد اسلامی - واحد تهران مرکزی
دانشکده هنر و معماری

XX

(این چکیده به منظور چاپ در پژوهش نامه دانشگاه تهیه شده است)

نام واحد دانشگاهی : تهران مرکزی	کد: ۱۰۱	کد شناسایی پایان نامه: ۱۰۱۶۰۱۰۷۸۹۲۰۱۴
عنوان پایان نامه: بررسی تصاویر روایت‌گرایانه در بناهای قاجاری کاشان		
نام و نام خانوادگی دانشجو: لیلا عصار کاشانی	شماره دانشجویی: ۸۷۰۸۵۱۵۰۴	رشته تحصیلی: تصویرسازی
تاریخ شروع پایان نامه: ۹۰/۲/۱۴	تاریخ اتمام پایان نامه: ۹۰/۱۱/۲۹	
استاد / استادان راهنما: جناب آقای محمد علی بنی اسدی استاد / استادان مشاور: جناب آقای بهرام کلهرنیا		
آدرس و شماره تلفن: تهران - خ شریعتی - خ هدایت - بن بست سیما - پ۳ - واحد ۱ تلفن: ۰۹۱۲۸۲۰۴۵۵۶		
چکیده : این رساله، به نقاشی های دیواری شهر کاشان در دوران قاجاریه که در ابنیه ی تاریخی این شهر به تصویر کشیده شده پرداخته است. بخش اول به توضیح در مورد کلیت تحقیق بر اساس فرم خاص دانشگاه اختصاص یافته . در بخش دوم، ویژگی های کلی شهر کاشان از نظر جغرافیا و آب و هوا و فرهنگ و هنرهای دستی مورد بررسی قرار گرفته است. پس از آن در بخش سوم، نقاشی قاجار از نظر سبک، مضمون و شیوه ی اجرا بررسی شده است. بخش چهارم به نقاشی دیواری بعد از اسلام و به طور خاص، در دوران قاجاریه در ایران اختصاص یافته است. در بخش پنجم، به بناهای مختلف شهر کاشان در این دوران که دارای نقاشی دیواری هستند اشاره و در مودر هر کدام توضیح مختصری داده شده است. بخش آخر نیز به چند موضوع خاص که در این نقوش دیده می شوند پرداخته شده و همچنین چند مورد از نقاشی های روایی که بر دیوار اماکن نقش بسته، مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته اند. واژگان کلیدی: نقاشی، نقاشی دیواری، نقاشی دوران قاجار، نقاشی روایی، بناهای قاجاری کاشان، نقوش روایت گرایانه، نقوش تزئینی، نقاشی مردمی.		

نظر استاد راهنما برای چاپ در پژوهش نامه دانشگاه مناسب است تاریخ و امضا
مناسب نیست

فهرست مطالب

عنوان.....	صفحه.....
۱- کلیات طرح.....	۱
۱-۱- بیان مسأله ی تحقیق.....	۱
۲-۱- اهمیت موضوع تحقیق و دلایل انتخاب.....	۳
۳-۱- اهداف پژوهش.....	۴
۴-۱- سئوالات یا فرضیه های تحقیق.....	۴
۵-۱- چهار چوب نظری پژوهش.....	۴
۶-۱- روش تحقیق.....	۵
۷-۱- پیشینه ی پژوهش.....	۵
۸-۱- روش گردآوری اطلاعات.....	۵
۹-۱- روش تجزیه و تحلیل اطلاعات.....	۵
۲- شهر کاشان.....	۷
۱-۲- در مورد شهر کاشان.....	۷
۱-۲-۱- وجه تسمیه ی نام کاشان.....	۷
۲-۱-۲- وضعیت جغرافیایی و آب و هوایی کاشان.....	۸
۳-۱-۲- پیشینه ی نژادی مردم کاشان.....	۱۰
۲-۲- هنرهای دستی کاشان.....	۱۰
۱-۲-۲- سفال و کاشی کاری.....	۱۰
۲-۲-۲- منسوجات.....	۱۲
۳-۲-۲- قالی بافی.....	۱۴
۴-۲-۲- مسگری و قلم زنی.....	۱۵
۵-۲-۲- نقاشی.....	۱۶
۳-۲- تاریخچه ی ابنیه ی کاشان.....	۱۷
۴-۲- اوضاع و احوال کاشان در دوران قاجاریه.....	۱۹

۲۱	۳- نقاشی در دوران قاجار
۲۱	۱-۳ هنر دوران قاجار
۲۳	۲-۳ نقاشی دوران قاجار
۲۶	۳-۳ نقاش قاجاری
۲۸	۴-۳ انسان و طبیعت قاجاری
۲۸	۴-۳-۱ پیکر نگاری درباری
۳۰	۴-۳-۲ چهره‌نگاری درباری
۳۲	۴-۳-۳ طبیعت‌گرایی
۳۴	۵-۳ تکنیک‌های گوناگون نقاشی دوران قاجار
۳۴	۳-۵-۱ نقاشی زیرلاکی
۳۶	۳-۵-۲ نقاشی پشت شیشه
۳۷	۳-۵-۳ چاپ سنگی
۴۰	۳-۶ مضامین مختلف در نقاشی قاجار
۴۰	۳-۶-۱ مضمون حماسی و مذهبی
۴۲	۳-۶-۲ مضمون سیاسی
۴۳	۳-۶-۳ مضمون احساسی و شهوانی
۴۴	۳-۷ تأثیر غرب در نقاشی ایرانی در دوران قاجار و قبل از آن
۴۹	۴- نقاشی دیواری
۴۹	۴-۱ نقاشی دیواری دوران اسلامی
۵۵	۴-۲ نقاشی دیواری دوران قاجاریه
۵۸	۴-۳ تکنیک‌های نقاشی دیواری
۶۴	۵- معرفی ابنیه و آثار
۶۴	۵-۱ نقاشی‌های دیواری بناهای کاشان در دوران قاجار
۶۴	۵-۱-۱ بقاع متبرکه
۶۵	۵-۱-۲ سابقه‌ی نقاشی بر دیوار بقاع متبرکه
۶۷	۵-۱-۳ بقاع متبرکه در کاشان
۶۷	۵-۱-۳-۱ شاهزاده ابراهیم
۷۰	۵-۱-۳-۲ خواجه تاج الدین
۷۲	۵-۱-۳-۳ امامزاده سلطان علی
۷۴	۵-۱-۳-۴ امامزاده هادی بیدگل
۷۵	۵-۱-۳-۵ امامزاده محمد اوسط
۷۷	۵-۱-۳-۶ امامزاده قاسم استرک
۷۹	۵-۱-۳-۷ امامزاده بی بی زینب یزدل

- ۸۰-۱-۵ نکایا و حسینیه‌ها.....
- ۸۱-۱-۵-۴ تکیه عباس‌آباد.....
- ۸۲-۱-۵-۲ حسینیه دومنبرون.....
- ۸۴-۱-۵-۵ خانه‌ها.....
- ۸۴-۱-۵-۱-۵ خانه بروجردی.....
- ۸۸-۱-۵-۲-۵ خانه‌ی حکیم باشی.....
- ۹۱-۱-۵-۶ باغ.....
- ۹۱-۱-۵-۶-۱ باغ فین.....
- ۹۷-۲-۵ نقاشان کاشان در دوران قاجار.....
- ۹۷-۲-۵-۱ ابوتراب غفاری.....
- ۹۷-۲-۵-۲ ابوالحسن خان غفاری (صنیع الملک).....
- ۹۸-۲-۵-۳ اسدالله خان غفاری کاشانی.....
- ۹۹-۲-۵-۴ حاج سید باقر قمصری.....
- ۹۹-۲-۵-۵ رحیم کاشانی.....
- ۱۰۰-۲-۵-۶ علی خان، فرزند محمد ملک الشعرا.....
- ۱۰۰-۲-۵-۷ علیرضا قمصری.....
- ۱۰۱-۲-۵-۸ میرزا احمد نقاش.....
- ۱۰۲-۲-۵-۹ کمال الملک (محمد خان غفاری).....
- ۱۰۳-۶ معرفی و تجزیه و تحلیل نقوش و نتیجه گیری.....
- ۱۰۳-۶-۱ نقش فرشته.....
- ۱۱۰-۶-۲ نقش پرندگان.....
- ۱۱۲-۶-۳ نقوش گیاهی.....
- ۱۴۴-۶-۴ نقاشی شماره (۱).....
- ۱۵۲-۶-۵ نقاشی شماره (۲).....
- ۱۶۰-۶-۶ نقاشی شماره (۳).....
- ۱۶۶ فهرست منابع و مأخذ.....

فهرست تصاویر

عنوان.....	صفحه.....
تصویر ۱ و ۲- نمای کلی از تپه های سیلک کاشان.....	۹.....
تصویر ۳- کارگاه های نساجی و شعربافی در کاشان.....	۱۳.....
تصویر ۴- فتحعلی شاه نشسته (منسوب به مهرعلی) ۱۲۳۰ق/۱۱۸۹ش، مجموعه خصوصی خسروانی.....	۲۴.....
فتحعلی شاه در زره، مهرعلی، ۱۲۳۰ق/۱۱۸۹ش، مجموعه گالری آرتور سکلر.....	۲۴.....
تصویر ۵- تصویر زنان در نقاشی قاجار، (زن رقصنده، منسوب به احمد، موزه ویکتوریاو آلبرت).....	۲۶.....
تصویر ۶- فتحعلی شاه ایستاده، اثر مهرعلی، موزه آرمیتاژ.....	۲۹.....
تصویر ۷- زنی با روبند، منسوب به محمد، مجموعه خصوصی خسروانی.....	۲۹.....
تصویر ۸- دو دلاده و پیرزن مشاطه، اثر صنیع الملک، کاخ موزه گلستان هزار و یک شب، اثر صنیع الملک، کتابخانه کاخ گلستان.....	۳۲.....
تصویر ۹- میرزا ابوالفضل طبیب کاشانی و بیمار، صنیع الملک، کاخ گلستان.....	۳۲.....
تصویر ۱۰- تصاویری از رجال قاجاری، اثر صنیع الملک، موزه هنرهای ملی تهران.....	۳۲.....
تصویر ۱۱ و ۱۲- آثار چاپ سنگی ، شاهنامه، چاپخانه مشهدی آقا در تبریز، ۱۲۷۵ هـ.ق.....	۳۸.....
Error! Bookmark not defined.	
تصویر ۱۳- تصاویر چاپ سنگی دوران قاجار با مضامین گوناگون.....	۳۹.....
تصویر ۱۴- نمای بیرونی گنبد بقعه‌ی شاهزاده ابراهیم.....	۶۷.....
تصویر ۱۵- صحن ایوان اصلی، شاهزاده ابراهیم.....	۶۸.....
تصویر ۱۶- سمت راست امام علی و حسنین و یاران، سمت چپ پیامبر، حسنین و یاران، شاهزاده ابراهیم.....	۶۹.....
تصویر ۱۷- نمای کلی زیر سقف گنبد، شاهزاده ابراهیم.....	۶۹.....
تصویر ۱۸- نقش فرشته‌ها زیر گنبد مرکزی، شاهزاده ابراهیم.....	۶۹.....
تصویر ۱۹- نقاشی های روایی زیرگنبد مرکزی، شاهزاده ابراهیم، امام علی و حسنین، علی اکبر در آغوش امام حسین، بریدن دست عبدالله بن حسین توسط اشقیاء.....	۷۰.....
تصویر ۲۰- نمای بیرونی دو گنبد بقعه‌ی خواجه تاج الدین.....	۷۰.....
تصویر ۲۱- نمای داخلی بقعه‌ی خواجه تاج الدین.....	۷۰.....
تصویر ۲۲- یا ضامن آهو، مبارزه و نیروی خیر و شر، صفه‌ی بقعه‌ی خواجه تاج الدین.....	۷۱.....
تصویر ۲۳- علی اکبر، صفه‌ی بقعه‌ی خواجه تاج الدین.....	۷۱.....
تصویر ۲۴- پیامبر و حسنین و یاران، بقعه‌ی خواجه تاج الدین.....	۷۲.....

- تصویر ۲۵- نمای کلی صحن امامزاده سلطان علی در مشهد اردهال ۷۳
- تصویر ۲۶- امام علی و حسنین و قنبر، امامزاده سلطان علی در مشهد اردهال ۷۳
- تصویر ۲۷- تک فیگورها بالای سردر ورودی ضریح، امامزاده سلطان علی در مشهد اردهال ۷۳
- تصویر ۲۹- فرشته ها بالای ایوان ورودی ضریح، امامزاده سلطان علی در مشهد اردهال ۷۴
- تصویر ۳۰- زیرگنبد مرکزی داخل ضریح، امامزاده هادی بیدگل ۷۴
- تصویر ۳۱- نقش گیاه و فرشته زیر گنبد، امامزاده هادی بیدگل ۷۴
- تصویر ۳۲- نقش گیاه بالای سر در داخلی، امامزاده هادی بیدگل ۷۵
- تصویر ۳۳- نقاشی های روایی کوچک تک رنگ، زیر گنبد امامزاده هادی بیدگل ۷۵
- تصویر ۳۴- نمای خارجی امامزاده محمد اوسط، جوشقان استرک ۷۵
- تصویر ۳۵- نقاشی های روایی بالای سردر ورودی ضریح، امامزاده محمد اوسط، جوشقان استرک ۷۵
- تصویر ۳۶- تصویر سفارش دهنده نقاشی ها، امامزاده محمد اوسط، جوشقان استرک ۷۶
- تصویر ۳۷- سمت راست پیامبر و حسنین، سمت چپ امام علی و حسنین، امامزاده محمد اوسط، جوشقان استرک ۷۶
- تصویر ۳۸- افراد با گلی در دست، طرفین سردر ورودی، امامزاده محمد اوسط، جوشقان استرک ۷۶
- تصویر ۳۹- حر در مقابل حضرت ابوالفضل، امامزاده قاسم استرک ۷۷
- تصویر ۴۰- واقعه‌ی ظهر عاشورا، امامزاده قاسم استرک ۷۸
- تصویر ۴۱ و ۴۲- نقاشی های کوچک روایی بر دیوار ضریح اصلی، امامزاده قاسم استرک ۷۸
- تصویر ۴۳-۴۴ - نقشهای فرشته، امامزاده قاسم استرک ۷۸
- تصویر ۴۵- نقوش گیاهی، امامزاده قاسم استرک ۷۸
- تصویر ۴۶- نمای خارجی گنبد امامزاده بی بی زینب یزدل ۷۹
- تصویر ۴۷- نمای سردر ایوان ورودی حرم، امام زاده بی بی زینب یزدل ۷۹
- تصویر ۴۸- امام علی و حسنین، بالای ایوان ورودی، امامزاده بی بی زینت یزدل ۷۹
- تصویر ۴۹- نقاشی های کوچک بالای ایوان ورودی، امامزاده بی بی زینب یزدل ۷۹
- تصویر ۵۰- نمای کلی زیرگنبد، امامزاده بی بی زینب یزدل ۸۰
- تصویر ۵۱- نمای نزدیک فرشته‌ها زیرگنبد، امامزاده بی بی زینب یزدل ۸۰
- تصویر ۵۲- نمای نزدیک نقوش گیاهی بر دیوار و سقف، امامزاده بی بی زینب یزدل ۸۰
- تصویر ۵۳- نمای کلی تکیه عباس آباد ۸۱
- تصویر ۵۴- نقاشی روایی دیوار زیرگنبد، تکیه عباس آباد ۸۱

- تصویر ۵۵- چنگ قاسم با پسران ازرق شامی، تکیه عباس آباد ۸۱
- تصویر ۵۶- نقاشی روایی دیوار زیرگنبد، تکیه عباس آباد ۸۱
- تصویر ۵۷- نقاشی های کوچک روایی زیرسقف، تکیه عباس آباد ۸۱
- تصویر ۵۸- نمای کلی زیرگنبد، تکیه عباس آباد ۸۲
- تصویر ۵۹- نمای نزدیک فرشته ها زیر گنبد، تکیه عباس آباد ۸۲
- تصویر ۶۰ و ۶۱- نقش سواران زیرگنبد، تکیه عباس آباد ۸۲
- تصویر ۶۲- نقش امام علی ، تکیه عباس آباد ۸۲
- تصویر ۶۳- نمای داخلی زیرگنبد، اصلی حسینیه دوممبرون ۸۳
- تصویر ۶۴- امضای محمدعلی نقاش، حسینیه دوممبرون ۸۳
- تصویر ۶۵- نقش سواران زیرگنبد اصلی، حسینیه دوممبرون ۸۳
- تصویر ۶۶- نقش فرشته ها زیرگنبد اصلی، حسینیه دوممبرون ۸۳
- تصویر ۶۷- نقاشی های کوچک روایی تک رنگ، گوشواره چهار طاقی، حسینیه دوممبرون ۸۳
- تصویر ۶۸- نقاشی های کوچک روایی تک رنگ، گوشواره چهار طاقی، حسینیه دوممبرون ۸۴
- تصویر ۶۹- نمایی از خانه ی بروجردی پشت حصار قدیم کاشان ۸۴
- تصویر ۷۰- نمای جنوبی تالار شاه نشین خانه ی بروجردی ۸۵
- تصویر ۷۱- نمای نزدیک طبقه ی دوم تالار شاه نشین خانه ی بروجردی ۸۵
- تصویر ۷۲- گچ کاری و نقاشی، ستوری جنوبی تالار شاه نشین خانه بروجردی ۸۵
- تصویر ۷۳- نمای طاق نمای غربی تالار شاه نشین خانه بروجردی ۸۵
- تصویر ۷۴ و ۷۵- نقاشی های روایی تک رنگ ، پاسیو، خانه بروجردی ۸۶
- تصویر ۷۶- نقاشی های روایی کوچک، مجنون در بیابان، فرهاد کوه کن و...، تالار شاه نشین، خانه بروجردی ۸۶
- تصویر ۷۷ و ۷۸- نقاشی های کوچک روایی زیرسقف تالار شاه نشین، خانه بروجردی ۸۶
- تصویر ۷۹- نقوش گیاهی ، خانه بروجردی ۸۶
- تصویر ۸۰- تکچهره ی بانویی در تالار شاه نشین، خانه بروجردی ۸۶
- تصویر ۸۱- نقوش روایی تک رنگ کنار درها، خانه بروجردی ۸۷
- تصویر ۸۲- نقش فرشته تالار شاه نشین، خانه بروجردی ۸۷
- تصویر ۸۳- نقش شاهان و شاهزادگان قاجاری، تالار شاه نشین، خانه بروجردی ۸۷
- تصویر ۸۴- نقش شاهان و شاهزادگان قاجاری، تالار شاه نشین، خانه بروجردی ۸۸

- تصویر ۸۵- نمای کلی زیر سقف خانه حکیم باشی..... ۸۸
- تصویر ۸۶ و ۸۷- نمای نزدیک نقوش، خانه‌ی حکیم باشی..... ۸۹
- تصویر ۸۸- امضای عبدالوهاب غفاری، خانه‌ی حکیم باشی..... ۸۹
- تصویر ۸۹ و ۹۰- نقاشی های کوچک روایی، خانه‌ی حکیم باشی..... ۹۰
- تصویر ۹۱ و ۹۲- نقاشی های کوچک روایی، خانه‌ی حکیم باشی..... ۹۰
- تصویر ۹۳- نمای کلی زیرسقف تالار، خانه‌ی حکیم باشی..... ۹۰
- تصویر ۹۴- نمای نزدیک نقوش، خانه‌ی حکیم باشی..... ۹۰
- تصویر ۹۵ و ۹۶- نقاشی های کوچک روایی، خانه‌ی حکیم باشی..... ۹۰
- تصویر ۹۷- نقاشی روایی، خانه‌ی حکیم باشی..... ۹۰
- تصویر ۹۸- نقش صور فلکی، خانه‌ی حکیم باشی..... ۹۱
- تصویر ۹۹- نقش های مختلف دراویش، خانه‌ی حکیم باشی..... ۹۱
- تصویر ۱۰۰- داستان لیلی و مجنون و شیخ صنعان و دختر ترسا خانه‌ی حکیم باشی..... ۹۱
- تصویر ۱۰۱- داستان ذیح اسماعیل، خانه‌ی حکیم باشی..... ۹۱
- تصویر ۱۰۲- داستان حضرت یوسف، خانه‌ی حکیم باشی..... ۹۱
- تصویر ۱۰۳- کلیسا و راهبان، خانه‌ی حکیم باشی..... ۹۱
- تصویر ۱۰۴- نقاشی روایی، خانه‌ی حکیم باشی..... ۹۱
- تصویر ۱۰۵- شترگلولی شاه عباسی، باغ فین..... ۹۲
- تصویر ۱۰۶- نمایی از بیرون و پشت بام باغ فین..... ۹۲
- تصویر ۱۰۷- نمای کلی کوشک فتحعلی شاه، باغ فین..... ۹۲
- تصویر ۱۰۸- نمای کلی زیر سقف کوشک فتحعلی شاه، باغ فین..... ۹۳
- تصویر ۱۰۹- نقش گل و مرغ، باغ فین..... ۹۳
- تصویر ۱۱۱- آب تنی کردن شیرین، شکارگاه، مجنون در بیابان، باغ فین..... ۹۳
- تصویر ۱۱۲- دیدار شیرین و فرهاد، بزم موسیقی فتحعلی شاه، شیخ صنعان و دختر ترسا، باغ فین..... ۹۳
- تصویر ۱۱۳- مجلس رقص، خسرو پرویز در حال شکار، مرید و مراد، باغ فین..... ۹۴
- تصویر ۱۱۴- صحنه‌ی شکار، اجرای مراسم بندبازی، مدهوش شدن ندیمگان زلیخا از جمال یوسف، باغ فین..... ۹۴
- تصویر ۱۱۵- پیکر نگاری شاهزادگان قاجاری در کوشک فتحعلی شاه، باغ فین..... ۹۴
- تصویر ۱۱۶- پیکر نگاری شاهزادگان قاجاری در کوشک فتحعلی شاه، باغ فین..... ۹۵

- تصویر ۱۱۷ و ۱۱۸- نمای کلی زیر سقف کوشک فتحعلی شاه، باغ فین..... ۹۶
- تصویر ۱۱۹- سردر ورودی بقعه امامزاده محمد اوسط..... ۱۴۳
- تصویر ۱۲۰- دیوار بقعه ی خواجه تاج الدین..... ۱۵۳
- تصویر ۱۲۱- دیوار بقعه ی خواجه تاج الدین..... ۹۶

فهرست جدول ها

عنوان..... صفحه

ج..... ۱۱۲

۱- کلیات طرح

۱-۱- بیان مسأله ی تحقیق

کاشان همواره یکی از شهرهای مهم ایران در دوره های مختلف تاریخی، به خصوص در زمینه ی فرهنگ و هنر به حساب می آمده و در دوران قاجاریه نیز یکی از رکن های اصلی به شمار می رفته است. وجود تعداد کثیری از بناهایی که تاریخ ساخت آنها به این دوران مربوط می شود، خود گواهی است بر این ادعا .

بناهایی که به دست توانای معماران و هنرمندان این منطقه، ساخته شده و هر کدام همچنان بعد از گذشت سالها، از نظر هنر و خلاقیت بی همتاست.

به کارگیری انواع گوناگون هنرهای تزئینی در این اماکن که هر یک به نوبه ی خود، جلوه ای خاص به بنا بخشیده است، مانند: گچبری، آینه کاری، مقرس، یزدی بندی، کاشی کاری نقاشی دیواری و

در میان این هنرها استفاده از نقاشی دیواری به وفور در معماری کاشان دیده می شود و تقریباً بیشتر بناهای درخور توجه از این هنر بهره مندند. البته بسته به کاربری و نوع بنا، سبک و سیاق و شیوه ی اجرا و موضوع نقاشی تغییر می کند.

اجرای نقاشی در بناهای عمومی مانند حسینیه ها، تکایا، امامزاده ها، بازار و ... که سفارش دهنده ای نداشته اند و نقوش توسط نقاش عامی و مردمی به تصویر درآمده اند، نسبت به بناهای خصوصی همچون خانه های اعیانی که به سفارش شخص خاصی اجرا شده اند، متفاوت است.

نقاشی روایی با مضامین مذهبی که با زبانی ساده و گاه خام دستانه بر دیوار امزاده ای نقش بسته بسیار متفاوت است از نقاشی تصویر یک پادشاه که بسیار خوش رنگ و لعاب در اتاق شاه نشین خانه ای شخصی، اجرا شده است.

قابل ذکر است که بسیاری از این امامزاده های کوچک در روستاهای اطراف کاشان وجود دارند که شاید تاکنون توجه چندانی به هنرهای بکار رفته در معماری آنجا نشده است. بناهایی که با بازشناسی نقوش آنها، می توان به بسیاری از مبانی زیبایی شناسی و ساختاری نقاشی در دوران قاجاریه پی برد. بازشناسی این نقوش و اینکه چرا و چگونه و به چه منظور در این بناها تصویر شده اند، می تواند شناخت دقیق تری از هنرنقاشی در این دوران تاریخی را به دست دهد.

اینکه هنرمند نقاش چه موضوعاتی را بیشتر در خور توجه قرار داده است و چگونه داستانهای عامیانه و مذهبی را با مفاهیم زیبایی شناسی خود در آمیخته و هنری بکر و نایف¹ را خلق کرده جای تأمل دارد. بسیاری از این نقاشی ها جنبه ی روایت گرایانه دارند و بعضی هم تنها به عنوان تزئین در مکان جای گرفته اند.

اغلب این نقوش تزئینی به شکل های گوناگون بارها در اماکن مختلف تکرار شده اند، که می توان آنها را بررسی، و نسبت به هم مقایسه کرد. و اینکه تا چه حد از هنر دوران خود تأثیر گرفته اند و از طرفی محیط، مردم و جغرافیا تا چه اندازه نسبت به آنها تأثیرگذار بوده است؟

¹ - Naive

همچنین می توان با شناخت تصاویر روایت گرایانه به جنبه ی جدیدی از تصویرسازی در نقاشی بناها دست یافت و این تصاویر را با مبانی خاصی از تصویرسازی بررسی نمود.

۱-۲ اهمیت موضوع تحقیق و دلایل انتخاب

بررسی و شناخت هنر گذشتگان که اکنون برای ما به یادگار مانده، و کوشش برای حفظ و نگهداشت آن برای آیندگان، اهمیت انتخاب موضوع این تحقیق را دربرمی گیرد. هنرهای بومی و مردمی که از گذشته به ما ارث رسیده، و اغلب کمتر مورد توجه قرار می گیرند. با مشاهده ی نقاشی های دیواری که توسط هنرمندان عهد قاجار بر دیوار و سقف اماکن گوناگون در شهر کاشان نقش بسته، و بسیار مورد کم لطفی مسئولان و مردم قرار گرفته اند، برداشتن گامی مثبت در مسیر این هنرهای بومی را در ذهن هر هنر دوستی زنده می کند. نقوشی که حتی بسیاری از آنها هنوز به طور دقیق شناسایی و ثبت نشده اند.

شناخت و معرفی این اسناد تاریخی، که هر روز بیشتر در حال تخریب هستند، کاری است که سعی شده در این رساله به آن پرداخته شود.

با توجه به اینکه نگارنده خود ساکن شهر کاشان می باشد و از دیر باز با این بناها و این نقوش آشنایی داشته است، در اهمیت بازشناسی این آثار کمک می کند تا درک بهتری نسبت به نقاشی در این دوران به دست دهد.

و دیگر اینکه گامی نو در جهت شناخت کامل تری از نقاشی ایران در دوران قاجاریه برداشته شود، چرا که همان گونه که ذکر شد، برخی از این نقوش تاکنون ناشناخته مانده اند و پژوهش تخصصی در مورد آنها صورت نگرفته است و اغلب در ارتباط با فضای معماری مورد ارزیابی قرار گرفته اند.

بسیاری از این نقاشی ها از جنبه ی روایت گری نیز قابل بررسی هستند که این خصوصیت می تواند پیوندی نو باشد در ارتباط با رشته ی تصویرسازی.

۱-۳ اهداف پژوهش

- بررسی نقاشی های دیواری در بناهای دوران قاجاریه در کاشان.
- دسته بندی موضوعی بعضی از این نقوش و شناخت ویژگی های آن .
- تحلیل و بررسی بعضی از نقوش خاص در نقاشی های دیواری در کاشان قاجاریه.
- شناخت، توصیف و تحلیل بعضی از نقاشی های روایت گرایانه این تصاویر .
- علل و جود بعضی از موضوعات این در نقاشی ها.

۱-۴ سئوالات یا فرضیه های تحقیق

- دلیل وجود نقاشی دیواری در بعضی از بناهای دوران قاجاریه در کاشان چیست؟
 - چه نقاشانی و به چه دلیل این آثار را در این اماکن خلق کرده اند؟
 - چه موضوعاتی بیشتر در چه بناهایی اجرا شده است؟
 - تا چه اندازه نقاشی های دیواری در این بناها زینتی هستند؟
 - تا چه اندازه نقاشی های دیواری در این بناها روایی هستند؟
- تأثیر عوامل محیطی و جغرافیایی در موضوعات به تصویر در آمده در این بناها تا چه اندازه است؟
- تأثیر فرهنگ و مردم در موضوعات به تصویر در آمده در این بناها تا چه اندازه است؟

۱-۵ چهار چوب نظری پژوهش

- بررسی گونه های مختلف نقاشی در دوران قاجار در ایران
- بررسی مضامین و تکنیک ها در نقاشی قاجاریه در ایران
- بررسی نقاشی دیواری بعد از اسلام در ایران
- تحقیق در مورد بناهای گوناگون قاجاری در کاشان که دارای نقاشی دیواری هستند.
- تحلیل بعضی موضوعات و نقاشی های روایی در میان نقاشی های بناهای مذکور.

۶-۱ روش تحقیق

در این پژوهش با استفاده از روش میدانی و جستجو در منابع تصویری موجود، به منظور بررسی و کشف مصداق های به دست آمده از چگونگی رویکرد به تصویر در بناهای تاریخی در دوران قاجاریه، مورد بهره قرار گرفته است. استفاده از پرسش و پاسخ و عکاسی مستقیم از موضوع و همچنین به کارگیری روش توصیفی و تاریخی برای دست یابی به نتیجه، انتخاب شده است.

۷-۱ پیشینه ی پژوهش

- کتاب با عنوان «نقاشی های بقاع متبرکه در ایران» نوشته ی علی اصغر میرزایی مهر.
- پایان نامه ی دوره ی کارشناسی با عنوان «دیوارنگاره های شهر من کاشان» نوشته ی زهرا عطابخشی کاشی.

با بررسی پیشینه ی پژوهش، موارد فوق یافت شد.

۸-۱ روش گردآوری اطلاعات

بخش بسیاری از پژوهش مبتنی بر روش کتابخانه ای است و جمع آوری اطلاعات در بخش دیگر به صورت مشاهده ی مستقیم و عکس برداری از منابع تصویری و تاریخی موجود و پرسش و پاسخ از بومیان منطقه انجام پذیرفته است.

۹-۱ روش تجزیه و تحلیل اطلاعات

در فصل های اولیه ی پژوهش، در اصل گزینش و چیدمان اطلاعات از منابع موجود، به عنوان پیش زمینه ای برای فصل آخر صورت پذیرفته است. در فصل های پایانی، معرفی و شناخت بناها و آثار موجود در آنها، در دوران مورد بحث مورد ارزیابی قرار گرفته است. با توجه به تعداد بسیار زیاد آثار به جای مانده دیوار نگاری در بناهای این دوران، نگارنده با گزینش آثار شاخص تر و قابل توجه